

ВИЗНАЧНІ ДАТИ 2012 РОКУ

З 2002 року Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В.О. Сухомлинського щорічно готує «Календар знаменних і пам'ятних дат у галузі освіти і педагогічної науки» (далі – Календар). Його мета – шляхом подання хронологічного переліку визначних дат як з історії світової, так і вітчизняної освіти, педагогіки, психології та філософії допомогти педагогічним і науково-педагогічним кадрам, студентам, бібліотекарям освітянських книгозбірень у плануванні роботи, отриманні компетентної інформації про ту чи іншу подію або особу. Подаємо один із розділів Календаря «Визначні дати року», в якому інформацію про ювілеї відомих особистостей і визначні події наведено без точних дат (числа і місяця), що з тих чи інших причин не встановлені (незалежно від укладачів). Окремо виділено ювілейні дати виходу друком книжок видатного українського педагога В.О. Сухомлинського (1918–1970), ім'я якого носить ДНПБ України з 2003 р. Також пропонуємо увазі читачів матеріал до 170-річчя з дня народження видатного вітчизняного педагога, психолога, психотерапевта І.О. Сікорського, що вміщений в розділі Календаря «Персоналії: біографії, бібліографія».

– **2003–2012 рр.** оголошені Генеральною Асамблеєю ООН (2001) Десятиріччям грамотності: освіта для всіх.

– **2005–2014 рр.** оголошені Генеральною Асамблеєю ООН (2002) Десятиріччям освіти в інтересах стабільного розвитку ООН.

– **2005–2015 рр.** оголошені Генеральною Асамблеєю ООН (2003) Міжнародним десятиріччям дій «Вода для життя».

– **2012 рік** оголошений Президентом України Роком культури та відродження музеїв.

– **2012 рік** оголошений Кабінетом Міністрів України Роком спорту і здорового способу життя.

Цього року виповнюється:

– **2300 років** від народження **Архімеда** (бл. 287–212 до н.е.).

Старогрецький математик, фізик і механік, астроном, винахідник, обчислювач площі сегмента параболи, поверхні та об'єму кулі, циліндра, наближеного значення π (пі); творець основного закону гідроаеростатики (закон Архімеда), закону важеля; автор праць «Про квадратуру параболи», «Про число піщинок», «Про тіла, що плавають» та ін.

– **1600 років** від народження **Діадоха Прокла** (412–485).

Давньогрецький філософ, представник афінської школи неоплатонізму, автор праць «Першооснови теології», «Першооснови фізики: десять сумнівів щодо Провидіння», «Теологія Платона» та ін.

– **1300 років** від народження **Ду Фу** (712–770).

Китайський поет, який зробив неповторний внесок в історію китайської літератури; майстер пейзажної лірики («Весняні води», «В єднанні з природою»),

автор поем «Красуні», «Військова колісниця», «У похід за Велику стіну».

– **985 років** від народження **Святослава Ярославовича** (1027–1076).

Великий князь Чернігівський і Київський, син Ярослава Мудрого.

– **440 років** від народження **Максима Герасимовича Смотрицького** (у чернецтві – Мелетій, бл. 1572–1633).

Український і білоруський філософ, просвітитель, письменник-полеміст, поет, учений-філолог, церковний і освітній діяч, доктор медицини, ректор Київської братської школи, архієпископ Полоцький, автор книг «Тренос» («Плач»), «Катехізис», «Паранезис» («Благання»), «Граматики» церковнослов'янської мови, якою було закладено основи сучасної граматичної термінології, утверджено єдині граматичні норми літературної мови.

– **385 років** від народження **Петра Дорофійовича Дорошенка** (1627 – 1698).

Український державний і політичний діяч, воєначальник, дипломат, талановитий полководець, наказний полковник генерального осавула, учасник національної революції 1648–1676 рр., писар Чигиринського полку, гетьман Правобережної України (1665–1676), у 1668 р. був обраний гетьманом возз'єднаної Української козацької держави; учасник переговорів і воєн із Польщею, Туреччиною і Росією. У 1679–1692 рр. обіймав посаду в'ятського воєводи в Росії.

– **275 років** від народження **Рудольфа Еріха Распе** (1737–1794).

Німецький вчений, письменник, філолог, мандрівник, бібліотекар, професор, фахівець у галузі літератури, мінералогії, геології, дослідник давньої німецької мови, культурної спадщини минулих епох, член Геттінгенського і Лондонського наукових товариств, автор одного з перших лицарських романів «Хермін і Гунільда», пригодницького роману «Оповіді барона Мюнхгаузена про його чудові мандри».

– **235 років** від народження **Івана Могильницького** (1777–1831).

Український культурно-освітній і церковний діяч на західноукраїнських землях, борець за поширення українських народних шкіл, самостійність української мови, ректор учительського інституту в Перемишлі, канонік й інспектор шкіл Перемишлянської єпархії, засновник культурно-освітнього товариства в Галичині, автор першої в Галичині граматики української мови, підручників для українських народних шкіл, зокрема «Букваря».

– **200 років** від народження **Федора Максимовича Бодявського** (1812–1873).

Український фольклорист, освітній діяч, учитель повітових шкіл на Полтавщині, інспектор повітового

училища в Прилуках, упорядник двох рукописних збірок обрядових, суспільно-побутових пісень, записаних на Полтавщині, Київщині, Чернігівщині (бл. 800). У 1978 р. вийшло видання «Українські народні пісні в записах Осипа та Федора Бодяньських».

– **200 років** від народження **Костянтина Петровича Зеленецького** (1812 [ін. 1814]–1858).

Український філолог-русист, філософ, літературознавець, критик, публіцист, послідовник ідей Ф.Шеллінга, професор Рішельєвського ліцею, дослідник життя і творчості О.Пушкіна, видавець альманаху «Альціона», автор праць «Досвід дослідження деяких теоретичних питань» (у 4 кн.), «Система і зміст філософського мововчення», з історії та теорії літератури, загальної філології, автор віршів, афоризмів тощо.

– **175 років** від народження **Олександра Івановича Гольденберга** (1837–1902).

Російський математик-методист, педагог, один з основоположників методики початкової арифметики, викладач середніх навчальних закладів, педагогічних курсів Москви і Петербурга, засновник і редактор журналу «Математичний листок», автор посібників «Методика початкової арифметики», «Збірник задач і прикладів для навчання початкової арифметики» (у 2 ч.).

– **175 років** від народження **Олександра Олександровича Котляревського** (1837–1881).

Український і російський філолог-славист, народознавець, історик, археолог, бібліограф, доктор слов'янської словесності, член-кореспондент Петербурзької АН, професор і викладач Дерптського і Київського університетів, учитель середніх навчальних закладів Москви, хранитель і бібліотекар музею Московського археологічного товариства, редактор «Археологического вестника», послідовник міфологічної школи Ф. Буслаєва, автор наукових розвідок зі славистики та міфології слов'ян, рецензій на праці з української літератури та фольклору.

– **175 років** від народження **Володимира Амвросійовича Менчиця** (1837–1916).

Український фольклорист, етнограф, просвітитель, член української Громади в Петербурзі та Єлисаветграді (Кіровоград), організатор книгарні та публічної бібліотеки у Житомирі, книгарень у Бердичеві, Києві, Херсоні, Миколаєві, Єлисаветграді, знавець багатьох мов – слов'янських, німецької, французької, давньогрецької, латинської, санскриту; автор книжки для народного читання «Волинська повість про «Шукай-Добро»», фольклорних записів (62), перекладу із санскриту «Веди».

– **175 років** від народження **Поля Робена** (1837–1912).

Французький педагог, дослідник «інтегрального» (усебічного, цілісного) навчання і виховання, прихильник самоуправління та самостійності дітей у житті школи, розвитку допитливості, введення в школу продуктивної праці; викладач фізики та природничих наук у ліцеях, викладач математики і механіки в коледжі Лондонського університету, керівник дитячого притулку Прево під Парижем, видавець журналу «Інтегральне виховання», організатор курсів для вчителів, автор «Маніфесту до друзів просвіти для розповсюдження принципів, методів і прийомів інтегрального виховання» та праці «Про інтегральну освіту».

– **170 років** від народження **Митрофана Олександровича Андрієвського** (1842–1887).

Український філолог-медієвіст, педагог, культурно-освітній діяч, учитель російської словесності в школах Рівного, Коростишева та Катеринослава (нині Дніпропетровськ), інспектор народних училищ у Мелітополі, автор статей про літописні топоніми, праць, присвячених «Слову о полку Ігоревім» та думі «Втеча трьох братів з города Азова, із турецької неволі», які належать до ґрунтовних наукових досліджень українського народного епосу.

– **170 років** від народження **Сергія Іринейовича Миропольського** (1842–1907).

Український педагог, методист, релігійний діяч, магістр богослов'я, творець цілісної системи навчання й виховання та класифікації форм організації навчального процесу, викладач Харківської духовної семінарії і недільної чоловічої школи, перший дослідник педагогічного досвіду Х.Д. Алчевської, член-ревізор навчального комітету при Святійшому Синоді в Санкт-Петербурзі, пропагандист і перекладач творів Я.А. Коменського, зокрема «Великої дидактики», редактор журналу «Народное образование», член ради Харківського товариства поширення в народі грамотності та Санкт-Петербурзького педагогічного товариства, автор праць «Теорія і практика у вихованні», «У чому наше завдання?», «Ян Амос Коменський», «Методика навчання письму в народній школі» та ін.

– **165 років** від народження **Гната Денисовича Онишкевича** (1847–1883).

Український мовознавець і педагог, професор, учитель гімназій Львова, керівник кафедри української мови і літератури Львівського університету, автор праці «Додаток до вчення про малоруський наголос». Підготував до друку 3-тє видання першого підручника української мови для шкіл «Грамматика руського языка» М.Осадци.

– **160 років** від народження **Едмонта Демолена** (1852–1907).

Французький історик, соціолог, один з ініціаторів «нового виховання», в якому на першому місці були фізичне виховання і спорт, фізична праця дітей, розвиток їхньої самостійності та ініціативи, зміцнення волі, виховання інтересу до підприємницької діяльності; засновник Школи де Рош, що стала одним із осередків «нового виховання»; праці Е.Демолена одержали світове визнання і зіграли велику роль у розвитку руху за реформу школи.

– **150 років** від народження **Федора Федоровича Ольденбурга** (1862–1914).

Російський педагог і громадський діяч, засновник системи педагогічної практики, послідовник К.Д. Ушинського в дидактиці, викладач педагогіки та психології жіночої гімназії Петербурга, викладач методики початкового навчання, головний керівник педагогічної практики Тверської жіночої учительської школи імені П.П. Максимовича (27 років), організатор і керівник земського довідково-педагогічного бюро, викладач курсу лекцій «Земство и народное образование» в Петербурзькому політехнічному інституті, делегат першого Всеросійського земського з'їзду народної освіти.

– **135 років** від народження **Наталії Дмитрівни Лубенець** (1877–1943).

Український педагог, учитель, фахівець в галузі дошкільного виховання, послідовник ідей німецького педагога Ф.Фребеля, борець за організацію народних дитячих садків, уведення їх до загальної системи народної освіти; викладач курсу дошкільного виховання Київського фребелівського педагогічного інституту, учитель досвідної школи у Пуці-Водиці та школах Києва, організатор і голова Київського товариства народних дитячих садків та Київської школи нянь, редактор журналу «Дошкільное воспитание», член Київського фребелівського товариства, автор читанок для трудових шкіл, підручників і посібників для початкової школи і дитячих садків.

– **130 років** від народження **Лева Петровича Ясінчука** (1882–1963).

Український педагог, громадський і культурно-просвітній діяч, журналіст, член Українського педагогічного товариства «Рідна школа» у Львові, товариства «Просвіта», інспектор львівських польськокомовних шкіл, один із видатних представників українства за межами рідної землі (1944–1963), автор історико-педагогічних праць, науково-педагогічних розвідок, підручників, методичних посібників, статей, зокрема «Азбука нації: Рідна школа та її вага», «Шкільна освіта на українських землях», «50 літ Рідної школи: 1881–1931», «Українське дошкілля» та ін.

Цього року відзначається:

– **975 років** від часу заснування бібліотеки Софійського собору (бібліотека Ярослава Мудрого, 1037), першої відомої бібліотеки в Київській Русі.

– **430 років** від часу заснування (1582) Вюрцбурзького університету (Баварський університет імені Юлія Максимиліана), одного з найстаріших університетів Німеччини. На початку ХХ ст. в університеті діяла Вюрцбурзька школа – напрям експериментального дослідження мисленія. Вона вплинула на розвиток гештальт-психології та формування теорії настанови.

– **385 років** від часу виходу (1627) першого друкованого тлумачного словника української мови, визначної пам'ятки староукраїнської лексикографії – «Лексикон словенороський і імен толкованіє», укладеного видатним ученим, поетом, гравером, друкарем Памвою Бериндою.

– **380 років** від часу заснування (1632) Києво-Могилянської колеґії (шляхом об'єднання Київської братської школи і духовної школи Києво-Печерської лаври) – першого вищого навчального закладу на території України. З 1701 р. – Києво-Могилянська академія, з 1819 р. до 1918 р. – Київська духовна академія, з 1992 р. – Національний університет «Києво-Могилянська академія».

– **375 років** від часу виходу (1637) «Єванґелія Учительного», видрукованого в друкарні Києво-Печерської лаври в перекладі українською мовою з виправленнями і вступним словом Петра Могили.

– **290 років** від часу заснування (1722) Харківського колеґіуму – другої після Києво-Могилянської академії школи з повним курсом наук для всіх верств населення.

– **250 років** від часу виходу (1762, Париж) соціально-педагогічного трактату «Еміль, або Про виховання» Ж.-Ж. Руссо. Згідно з трактатом, виховання покликане формувати нових людей, які мають змінити суспільство.

– **195 років** від часу відкриття (1817) в Петербурзі Вчительського інституту при Головному педагогічному інституті, який готував учителів повітових і парафіяльних училищ (перший в Україні Вчительський інститут було відкрито в 1811 р. при Харківському університеті).

– **175 років** від часу виходу (1837, Будапешт) альманаху «Русалка Дністровая» – першої книги українською мовою в Галичині, виданої «Руською трійцею». В альманасі вміщено українські, сербські народні й обрядові пісні, гагілки, твори М.Шашкевича, Я.Головацького, І.Вагилевича та ін.

– **175 років** від часу відкриття (1837) Фрідріхом Фребелем у м. Бланкенбурзі (Німеччина) першого дитячого закладу під назвою «Заклад для розвитку творчого спонукання діяльності у дітей і підлітків» (у 1840 р. перейменовано на «Дитячий сад»). На практиці діяльності цього закладу педагог розробив свою систему дошкільного виховання, що поширилася згодом у різних країнах.

– **170 років** від часу виходу (1842, Харків) першого повного видання поеми І.П. Котляревського «Енеїда».

– **155 років** від часу виходу (1857, Львів) методичного посібника з педагогіки для вчителів народних шкіл «Народная педагогія в пользу училищ і учителей сельських», підготовленого О.Духновичем.

– **155 років** від часу виходу (1857, Санкт-Петербург) творів П.Куліша «Чорна Рада. Хроніка 1663 року», «Грамматика» – одного з перших українських букварів і читанок.

– **150 років** від часу виходу (1862) педагогічного журналу «Ясная поляна», який видавав Л.М. Толстой, розвиваючи на його сторінках теорію вільного виховання та друкуючи свої праці «О методах обучения грамоте», «Яснополянская школа...», «О народном образовании», «Проект устройства народных училищ» та ін.

– **150 років** від часу виходу (1862, Санкт-Петербург) творів Т.Г. Шевченка «Перебендя», «Тарасова ніч», «Тополя».

– **150 років** від часу заснування (1862) Х.Д. Алчевською Харківської жіночої недільної школи – одного з осередків освіти дорослих в Україні (існувала до 1919 р.).

– **145 років** від часу виходу (1867, Ужгород) журналу «Учитель» – одного з перших педагогічних друкованих органів в Україні та першого світського періодичного видання Закарпаття, завданням якого було підвищення професійного рівня вчителів та сприяння освітньому розвитку простого народу.

– **140 років** від часу відкриття (1872) перших Фребелівських курсів у Петербурзі – спеціальних курсів для підготовки вихователів дитячих садків та сімей за системою німецького педагога Фрідріха Фребеля (1782–1852).

– **130 років** від часу виходу (1882–1907) історико-етнографічного і літературно-художнього журналу «Киевская старина», названого М.Грушевським справжньою енциклопедією українознавства.

– **130 років** від часу заснування (1882) Київського товариства грамотності – добровільної громадської організації, створеної з метою поширення грамотності та проведення культурно-освітньої роботи серед населення, відкриття нових шкіл, бібліотек, організації нових курсів для вчителів. Очолив організацію київський губернатор С.Гудим-Левкович, а з березня

1897 – відомий педагог В.Науменко. Товариство припинило своє існування в 1908 р.

– **130 років** від часу заснування Київського товариства сприяння початковій освіті (1882–1918, до 1901 р. відоме під назвою «Комісія народних читань»), організованого вчителями київських гімназій і професорами Київського університету та Політехнічного інституту. До товариства входили комісії: народних читань, бібліотечна, навчальних посібників, видавнича, господарча. Очолював товариство П.Алексеев.

– **120 років** від часу виходу (1892, Петербург) щомісячного педагогічного часопису «Образование», який висвітлював стан народної освіти в Росії. В його публікаціях, зокрема, наголошувалося на потребі введення загального обов'язкового навчання і поліпшення умов шкільної освіти.

– **120 років** від часу заснування (1892) Наукового товариства імені Т.Г. Шевченка (НТШ) у Львові, яке об'єднало науковий і культурно-просвітницький рух в Україні і стало українознавчим центром нації. Друкованим органом НТШ у Львові і за кордоном стали «Записки Наукового товариства імені Шевченка» («ЗНТШ»). Після Другої світової війни діяльність НТШ продовжувалася в еміграції, а у Львові поновилася в жовтні 1989 р.

– **115 років** від часу заснування Київського педагогічного товариства взаємної допомоги (1897–1905), до складу якого входили відділи шкільного виховання, сімейного виховання, комісії з організації дитячих та юнацьких читань, матеріальної допомоги вчителям. Очолював товариство Є.Нолен.

– **110 років** від початку діяльності (1902) Педагогічного музею (створений у 1901) при Управлінні Київського навчального округу, в структурі якого діяла спеціальна педагогічна бібліотека. Наступником музею став Педагогічний музей імені цесаревича Олексія, відкритий у жовтні 1912 р. (нині Київський міський будинок учителя).

– **105 років** від часу відкриття (1907) у Римі Марією Монтессорі дитячого дошкільного закладу під назвою «Будинок дитини», в роботі якого активну участь брали батьки. Найголовнішим завданням Будинку було забезпечення вільного й індивідуального виховання та розвитку органів чуття. Система виховання Марії Монтессорі завоювала визнання в багатьох країнах світу.

– **105 років** від часу заснування Київського товариства народних дитячих садків (1907–1917), головою якого була педагог-просвітитель Н.Лубенець. Товариство відкрило чотири дитячі садки, школу нянь-фребелічок, магазин «Дошкільне виховання», два притулки для дітей, видавало журнал «Дошкольное воспитание».

– **95 років** від часу відкриття (1917) першого українського дитячого будинку в Києві для дітей з Галичини, які втратили батьків під час Першої світової війни.

– **95 років** від часу заснування Українського товариства шкільної освіти (1917–1920), до складу якого входили організаційний, педагогічний та фінансовий відділи. Товариством було розроблено план єдиної трудової школи, відкрито 16 українських шкіл, видано підручники українською мовою. Очолював товариство І.Стешенко.

– **90 років** від часу виходу (1922) щомісячного науково-педагогічного журналу «Путь просвещения» (Харків), що видавався українською і російською

мовами (з 1926 р. – «Шлях освіти», з 1931 р. – «Комуністична освіта», з 1945 р. – «Радянська школа», з 1991 р. – «Рідна школа»).

– **90 років** від часу виходу суспільно-педагогічного журналу «Вестник просвещения» (1922–1929) – органу Московського відділу народної освіти, з 1930 р. – «За коммунистическое воспитание» (1930–1935).

– **85 років** від часу виходу (1927, Москва) науково-методичного журналу для вчителів фізики «Физика в школе», що висвітлював питання теорії та історії фізики й астрономії, методики їх викладання, позакласної роботи з фізики, техніки.

– **85 років** від часу заснування (1927) дитячої трудової комуні імені Ф.Е. Дзержинського – навчально-виховного закладу, створеного в селищі Новий Харків (передмістя Харкова), в якому навчання поєднувалося з продуктивною працею. З 20.10.1927 р. до 1.07.1935 р. комунію керував А.С. Макаренко.

– **65 років** від часу виходу (1947) підручника «Історія педагогіки» М.Ф. Даденкова – першого в Українській РСР систематичного курсу для педагогічних інститутів, який відповідав чинній програмі.

– **45 років** від часу заснування (1967) у Києві Державної бібліотеки України для дітей, створеної на базі міської Бібліотеки для дітей та юнацтва імені М.Коцюбинського. З 2.10.2003 р. – Національна бібліотека України для дітей.

– **10 років** від часу виходу (2002) щорічного «Календаря знаменних і пам'ятних дат у галузі освіти і педагогічної науки» – посібника Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В.О. Сухомлинського для педагогів, педагогів-науковців, викладачів, студентів, учителів, бібліотекарів освітянських книгозбірень і всіх, хто цікавиться питаннями педагогіки й освіти.

Ювілейні дати виходу друком книжок видатного українського педагога В.О. Сухомлинського

- **55 років** від часу виходу книжок:
  - «Директор і вчитель» (Кіровоград, 1957);
  - «Підготовка учнів до трудової діяльності» (Київ, 1957);
  - «Трудовое воспитание в сельской школе: из опыта работы педагогического коллектива Павлышской средней школы» (Москва, 1957).
- **50 років** від часу виходу книжок:
  - «Людина неповторна» (Київ, 1962);
  - «Праця і моральне виховання» (Київ, 1962).
- **45 років** від часу виходу книжки «Трудные судьбы» (Москва, 1967).

Упорядники:

Лідія НІКОЛЮК, науковий співробітник ДНПБ України імені В.О. Сухомлинського, Любов ДУБОВА, науковий співробітник ДНПБ України імені В.О. Сухомлинського

Наукові редактори:

Павла РОГОВА, кандидат історичних наук, старший науковий співробітник, директор ДНПБ України імені В.О. Сухомлинського, Лариса ПОНОМАРЕНКО, завідувач відділу ДНПБ України імені В.О. Сухомлинського